

Gmina Perlejewo

Położenie

Gmina Perlejewo znajduje się w południowo-zachodniej części województwa podlaskiego i jest najdalej na zachód wysuniętą gminą powiatu siemiatyckiego. Liczy 33 sołectwa, a na jej terenie działa nowo wybudowana szkoła podstawowa, gimnazjum, Bank Spółdzielczy, Urząd Pocztowy, stacja paliw i tartak.

Głównym atutem krajobrazu są malownicze tereny rzeki Bug; w miejscach, gdzie dolina rzeki jest szeroka występują starorzecza porośnięte gęsto roślinnością wodną i szuwarami, zaś w innych utworzyły się płycizny i plaże. Okoliczne lasy obfitują w owoce leśne grzyby oraz zwierzynę łowną. Nieskażona przyroda perlejewska, czyste powietrze i unikalne walory krajobrazowe zachęcają do wypoczynku i rekreacji. Położenie nad rzekami Bug i Pełchówka przyciąga wędkarzy, miłośników sportów wodnych, oraz wszystkich innych lubiących czynny lub bierny wypoczynek na świeżym powietrzu.

Charakterystyka

Gmina Perlejewo jest typową gminą wiejską, ma 33 sołectwa. Swoją siedzibę mają Bank Spółdzielczy, Urząd Pocztowy, Ośrodek Zdrowia, Gminna Spółdzielnia, stacja benzynowa, tartak, sklepy spożywcze i przemysłowe, Szkoła podstawowa i gimnazjum.

Gmina może poszczycić się wysokim wskaźnikiem strefonizowania i nowoczesną centralą cyfrową ze stałym dostępem do internetu (neostrada).

Dobra sieć dróg o nawierzchni bitumicznej, co plasuje gminę na dobrym poziomie, jeśli chodzi o drogi w województwie. Ponad połowa gospodarstw posiada wodociąg, zasilanych z dwóch hydroforni na terenie gminy.

Historia i zabytki

Najstarsze wzmianki dotyczące Perlejewa pochodzą z 1407 roku i związane są z pierwszym kościołem katolickim. W tym to roku bracia Leszczyńscy z Leszczki ufundowali tutaj kościół pw. Trójcy Przenajświętszej, Ciała Chrystusowego, Wniebowzięcia NMP i Wszystkich Świętych i uposażyli go w 3 włóki ziemi. W 1418 roku Witold Aleksander, wielki książę litewski, nadał wieś Perlejewo Janowi z Białoskurów h. Abdank. W świetle dokumentów Konsystorza Janowskiego z 1568 roku parafialne beneficjum w 1473 roku zostało powiększone o 1 włókę ziemi, którą ofiarował syn wspomnianego Jana - Paweł zwany Durs, dziedzic Perlejewa i Pieczysk. W okresie "potopu szwedzkiego" w 1657 roku kościół perlejewski, który leżał wówczas przy znanym trakcie, został zniszczony przez Szwedów, Węgrów i Kozaków. Do budowy kolejnej świątyni pw. św. Piotra w Okowach, Przemienienia Pańskiego i św. Mikołaja przystąpił w 1664 roku ks. Grzegorz Koryciński, ówczesny proboszcz (1663-1665). Kolatorem tej świątyni był Aleksander Radziszewski h. Niezgoda, podkomorzy drohicki (1663-1664).

Dруга świątynia perlejewska spłonęła w 1706 roku. Rok później Baltazar (Balcer) Ciecierski, stolnik drohicki (1710) ufundował kolejny drewniany kościół. W latach 1740-1753 ks. Maciej Święcki, proboszcz perlejewski (1740-1782) wyposażył nową świątynię w siedem ołtarzy. W VIII niedzielę po Zielonych Świątach dnia 21 lipca 1754 roku konsekracji kościoła i trzech dzwonów dokonał ks. bp Ludwik Riaucour, biskup tytularny Ptolemais, sufragan Łucki. Obecny kościół parafialny neogotycki pw. Przemienienia Pańskiego pochodzi z 1860 roku

Sama wieś Perlejewo w XVII w. stanowiła własność Niewiarowskich, a następnie Godlewskich. Od 1705 roku Perlejewo było własnością Ciecierskich, aż do schyłku XIX w. Dodatkowym źródłem informacji jest Słownik Geograficzny

Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich wydany w 1880 roku. W nim to znajdziemy informacje, że przez Perlejewo przebiegał trakt, zwany Wielkim Wojennym, z Grannego do Brańska, Bielska, Białegostoku, Grodna i dalej wiodący.

Prawdopodobnie najstarszą wzmiankowaną miejscowością gminy jest wczesnośredniowieczna osada Granne /XI-XII w./, punkt przeprawy traktu grodzieńskiego z Mazowsza na Litwę. Po zniszczeniu pierwotnego osadnictwa ponownie lokowana ok. 1450 r., własność Michała Wesztortowicza, łowczego litweskiego, od 1491 r. Mieszkowicza, następnie Szczytów, Czosnowskich, Gałązkowskich, Illiczów, Irzykowiczów, Kosińskich, Raczków, Lisieckiego, spadkobierców Oborskiego, Krasnodębskiego, do połowy XIX w. własność Ossolińskich, w wieku XX należała do Potockich z Rudki. Obecny kościół pw. Jana Chrzciciela murowany wzniesiony w latach 1948-1962.

Kościół Parafialny pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego w Perlejewie wybudowany w latach 1860 - 1883

Dnia 6 sierpnia 1859 r. poświęcono kamień węgielny pod budowę obecnego kościoła. W 1863 r. budowa została przerwana, a ówczesny proboszcz został zesłany do guberni orenburskiej za głoszenie patriotycznych kazań. Budowę ukończono w 1883 roku. Kościół zbudowany jest w stylu neogotyckim, korpus kościoła trójnawowy. Przedzielony od frontu dwiema wieżami. Prezbiterium wyodrębnione półkoliste. Na wieży znajdują się dwa dzwony. Jeden barokowy wykonany w 1731 r. w Gdańsku z fundacji księdza Franciszka Krzewińskiego, drugi posiada na czaszy datę 1912 rok. W kościele znajdują się barokowe rzeźby, feretrony oraz XIX i XX wieczne obrazy.

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela - Granne

Wieś Granne została założona w 1453 roku na surowym korzeniu przez dziedzica Krzemienia i Sielca - Michała (Miszki) Wesztortowicza (zm. po 1473), łowczego gospodarskiego (1466-1473). Jego żona Katarzyna razem z synem Janem Mieszkowiczem Wesztortowiczem, łowczym wielkiego księstwa litewskiego (1486-1491), dnia 7 lutego 1491 roku ufundowała w Grannem pierwszy kościół pw. św. Mikołaja, Wniebowzięcia NMP, św. Jana Chrzciciela oraz św. Stanisława Biskupa i Męczennika. Jego pierwsze uposażenie stanowiły między innymi trzy włóki ziemi w Grannem, pięć włók w Głębocku i część w Łazach. Jednym z pierwszych proboszczów grannieńskich był ks. Mikołaj z Malowej Góry (1514-ok. 1531). W późniejszych wiekach parafia miała znacznych kolatorów, którymi byli między innymi: w 1514 roku - dziedzic Krzemienia i Sambocza Stanisław Wesztortowicz (zm. 1520), dnia 21 lipca 1520 roku - Mikołaj Szczytowicz (Szczyt) h. Jastrzębiec, marszałek gospodarski (1522-1531), dnia 10 maja 1531 roku - Wencław Kostewicz (zm. 1532), dworzanin marszałek królewski (1511-1532), od 1598 Mikołaj Kiszka (ok. 1565-1620), starosta drohicki (1588-1620). Do grona dobrodziejów dołączył w 1659 roku - Stefan Oborski h. Pierzchała (zm. 1666), starosta liwski (1637-1648) i poseł ziemi liwskiej (1638).

W czasie "potopu szwedzkiego" kościół został obrabowany i uszkodzony w 1657 roku, a w 1674 roku został całkowicie spalony. Jego odbudowę rozpoczął w 1678 roku ks. Jan Gnatowski (prob. 1659-1679), ale z racji na niechęć ówczesnych kolatorów, zrezygnował on ze stanowiska proboszcza grannieńskiego.

W 1684 roku właścicielem Grannego został Jan Franciszek Lisiecki (zm. 10.11.1705), miecznik podlaski (1664-1705), ożeniony z Marianną Irzykowiczówną wdową po wspomnianym staroście Stefanie Oborskim. W tym samym roku zbudował on kolejną drewnianą świątynię, pod kierunkiem ks. kan. Krzysztofa Klepackiego (zm. 1697), ówczesnego proboszcza (1680-1697). W drugiej połowie XVIII wieku kościół ten wymagał gruntownego remontu. Jednak ówczesny dziedzic Aleksander hr Ossoliński (zm. 1804), starosta drohicki (1757-1774), miecznik wielkiego księstwa litewskiego (1775-1789), postanowił ufundować nową świątynię, którą wystawił w 1782 roku, pod kierunkiem ks. Wojciecha Godlewskiego (1731-1807) ówczesnego proboszcza (1778-1807). Niestety po dwóch latach w 1784 roku uległa ona spaleniemu od uderzenia pioruna.

Czwarta **świątynia pw. św. Jana Chrzciciela** została zbudowana w 1784 roku przez Józefa Kajetana hr Ossolińskiego (ok. 1758-1834), kasztelana podlaskiego (1790-1795), i stanowiła bardzo udaną budowlę pod względem architektonicznym. W ramach represji za udzielanie przez ks. Antoniego Stankiewicza (prob. 1885-1886) posług

religijnych prześladowanym unitom z za Buga, w dniu 4 lipca 1886 roku kościół w Grannem został zamknięty i opieczętowany - na rozkaz cara Aleksandra III (1845-1894) z dnia 5 czerwca 1886 roku. Po zerwaniu plomb przez pewnego mężczyznę w dniu 24 czerwca 1891 roku Iwan S. Kachanow (ur. 1826), generał-gubernator grodzieński i wileński (1884-1893), w dniu 18 sierpnia 1892 roku wydał nakaz rozbiórki kościoła. Polecenie wykonano przed 26 sierpnia 1892 roku pod kierunkiem urzędnika Kobyłeckiego, a wszystkie sprzęty przeniesiono do kościoła perlejewskiego. Od tego czasu przez 35 lat wierni uczęszczali do kościoła w Perlejewie.

Dnia 3 maja 1927 roku, staraniem ks. Jana Chomickiego (1876-1942), proboszcza perlejewskiego (1905-1927), została wznowiona działalność parafii w Grannem. Pierwszym proboszczem (1927-1930) został wówczas ks. Władysław Miłaszewski (1885-1954). Dzięki jego zaangażowaniu wkrótce został postawiony tymczasowy, drewniany kościół. W 1932 roku został on gruntownie przebudowany i powiększony o chór przez ks. Antoniego Dulińca (1889-1964), proboszcza grannieńskiego (1931-1939). W czasie II wojny światowej wojska sowieckie zamieniły kościół na wojskową kuchnię i stołówkę, niszcząc ołtarz i ławki.

Budowę obecnej świątyni rozpoczął w 1948 roku ks. Tomasz Miłkowski (1906-1963), ówczesny proboszcz (1941-1948), według projektu prof. Bukowskiego z Białegostoku. Jego dzieło kontynuowali kolejno: ks. Stanisław Płonowski - w latach 1958-1960 i ks. Roman Wodyński - latach 1960 - 1962.

Dnia 29 lipca 1962 r. kościół został poświęcony przez ks. dr Michała Krzywickiego, (1895-1967), administratora apostolskiego diecezji pińskiej (1950-1967). W latach 1968-1976 ks. Wojciech Wasak dokonał całkowitego wystroju kościoła (prob. 1968-1976). Świątynię konsekrował dnia 11 sierpnia 1973 roku ks. bp Władysław Jędruszek (1918-1994), administrator apostolski diecezji pińskiej (1967-1991).

Dworek w Wiktorowie zbudowany przez Antoniego Jastrzębskiego w 1929r.

Miejsce, w którym znajduje się zespół dworski otoczone było charakterystycznym sadem. Do posiadłości prowadzi typowa dla dworków brukowa aleja, obsadzona żywopłotem i wierzbami. Budynek murowany, dwie kondygnacje, trzy wejścia frontowe, obudowane gankiem z dwiema kolumnami, nad gankiem znajduje się taras. Od strony ogrodu usytuowano wejście reprezentacyjne, także obudowane gankiem z sześcioma kolumnami, a nad nim Miejsce, w którym znajduje się zespół dworski otoczone było charakterystycznym sadem. Do posiadłości prowadzi typowa dla dworków brukowa aleja, obsadzona żywopłotem i wierzbami. Budynek murowany, dwie kondygnacje, trzy wejścia frontowe, obudowane gankiem z dwiema kolumnami, nad gankiem znajduje się taras. Od strony ogrodu usytuowano wejście reprezentacyjne, także obudowane gankiem z sześcioma kolumnami, a nad nim duży taras.

Na parterze jest siedem pokoi, hol i dwie łazienki, natomiast na piętrze korytarz i sześć pokoi. W pobliżu dworku znajdowały się czworaki przeznaczone dla parobków, stajnie, stodoły oraz piwnice, magazynki i obory budowane z kamienia (budynki gospodarcze rozebrano). Właścicielem pałacu całej okolicznej ziemi (prawdopodobnie 300 ha gruntu) był Antoni Jastrzębski, który mieszkał w Wiktorowie ze swoją rodziną.

Położenie i walory krajobrazowe

Gmina Perlejewo znajduje się w południowo-zachodniej części województwa podlaskiego i jest najdalej na zachód wysuniętą gminą powiatu siemiatyckiego. Liczy 33 sołectwa, a na jej terenie działa nowo wybudowana szkoła podstawowa, gimnazjum, Bank Spółdzielczy, Urząd Pocztowy, stacja paliw i tartak.

Głównym atutem krajobrazu są malownicze tereny rzeki Bug; w miejscach, gdzie dolina rzeki jest szeroka występują starorzecza porośnięte gęsto roślinnością wodną i szuwarami, zaś w innych utworzyły się płycizny i plaże. Okoliczne lasy obfitują w owoce leśne grzyby oraz zwierzyinę łowną. Nieskażona przyroda perlejewska, czyste powietrze i unikalne walory krajobrazowe zachęcają do wypoczynku i rekreacji. Położenie nad rzekami Bug i Pełchówka przyciąga wędkarzy, miłośników sportów wodnych, oraz wszystkich innych lubiących czynny lub bierny wypoczynek na świeżym powietrzu.